

COVID-19 en welzijn: wie zijn de kwetsbare groepen?

Naast de gezondheids- en economische impact, heeft de covid-19-crisis ingrijpende gevolgen voor het volledige leven van mensen. Die crisis heeft een negatieve impact op het welzijn van de Belgen en de belangrijkste determinanten ervan, zoals gezondheid, sociale relaties of levensstandaard. Sommige groepen zijn bijzonder kwetsbaar: de 16-49-jarigen, personen met een laag inkomen, zij die alleen wonen, arbeidsongeschikt of werkloos zijn. Algemeen genomen lopen vrouwen meer dan mannen het risico dat hun welzijn daalt.

Gezondheid, levensstandaard, samenleving, werk en opleiding werden door het Federaal Planbureau (FPB) geïdentificeerd als de belangrijkste determinanten van het welzijn van de Belgen. Bovendien hebben bepaalde groepen een lager dan gemiddeld welzijn: personen die alleen wonen (met of zonder kinderen), die werkloos of arbeidsongeschikt zijn, geen diploma hebben of met een laag inkomen.

Verschillende enquêtes tonen dat de covid-19-crisis een negatieve impact heeft op die determinanten. Ze treft relatief meer vrouwen en de bovenvermelde groepen, waarvan het welzijn meer dan gemiddeld zou dalen.

Ook andere gevolgen van deze crisis, zoals faillissementen, zullen het aantal mensen in deze kwetsbare groepen doen toenemen.

Op basis van deze informatie gaat het FPB ervan uit dat de impact van de covid-19-crisis op het gemiddelde welzijn in België veel groter is dan tijdens de financieel-economische crisis van 2008.

Een gezondheidstoestand die erop achteruit gaat

De werkzaamheden van het FPB tonen dat zowel fysieke als mentale gezondheid de belangrijkste determinant van het welzijn in België is. Een meer diepgaande analyse van bepaalde bevolkingscategorieën toont ook dat een verslechtering van de gezondheid een relatief grotere impact heeft op het welzijn van vrouwen en werklozen.

De enquêtes die zijn uitgevoerd sinds het begin van de crisis tonen een aanzienlijke verslechtering van de mentale gezondheid van de Belgen. Ongeveer 50 % van de ondervraagden geeft blijk van symptomen die op een mogelijke mentale aandoening wijzen (UCLouvain). Die verslechtering treft in het bijzonder de vrouwen, de 16-45-jarigen, de personen die alleen wonen (met of zonder kind(eren)), personen zonder diploma hoger onderwijs, personen die arbeidsongeschikt of werkloos zijn (Sciensano).

Naast de mentale gezondheid bestaat het gevaar dat de gezondheid van de bevolking opnieuw verslechtert door het massaal afzeggen van (para)medische afspraken (tussen 25 % en 90 % afhankelijk van de zorgverleners volgens Sciensano).

Sociale relaties die zwaar worden getroffen

In zijn werkzaamheden toont het FPB het belang van sociale relaties voor het welzijn. Vooral de relaties met onze naasten (vrienden/familie) zijn belangrijk: iemand hebben om in vertrouwen te nemen of hulp aan te vragen. De impact van die relaties op het welzijn is relatief groter voor de 16-49-jarigen.

De lockdown en social distancing-maatregelen hebben een grote impact gehad op de relaties met naasten. Ongeveer 60 % van de ondervraagden vinden dat hun sociale contacten onbevredigend zijn, tegenover slechts 8 % in de gezondheidsenquête van 2018 (Sciensano). Van de ondervraagden geeft 27 % aan dat ze onvoldoende op een sociaal netwerk (naasten) kunnen rekenen, tegenover 16 % in 2018 (Sciensano).

De personen die het hardst zijn getroffen door het verlies van sociale banden zijn ook degene waarvan de mentale gezondheid fors is achteruitgegaan.

Verstoord werk en minder inkomen

Kunnen werken en voldoende inkomen hebben, bepalen ook het welzijnsniveau van de Belgen. De werkzaamheden van het FPB tonen in het bijzonder dat de toegang tot de gangbare levensstijl belangrijker is dan de hoogte van het inkomen. Vooral de personen met een laag inkomen, zoals personen die onder de armoedrempel leven en personen met een leefloon, worden hard getroffen. Dat aantal kan mogelijk sterk stijgen in de komende maanden.

Naast de levensstandaard, heeft werkloos zijn ook een negatieve impact op het welzijn. Die impact is relatief groot voor de min-25-jarigen. Er moet worden opgemerkt dat die impact blijft aanhouden in de tijd, zelfs wanneer ze opnieuw aan het werk gaan.

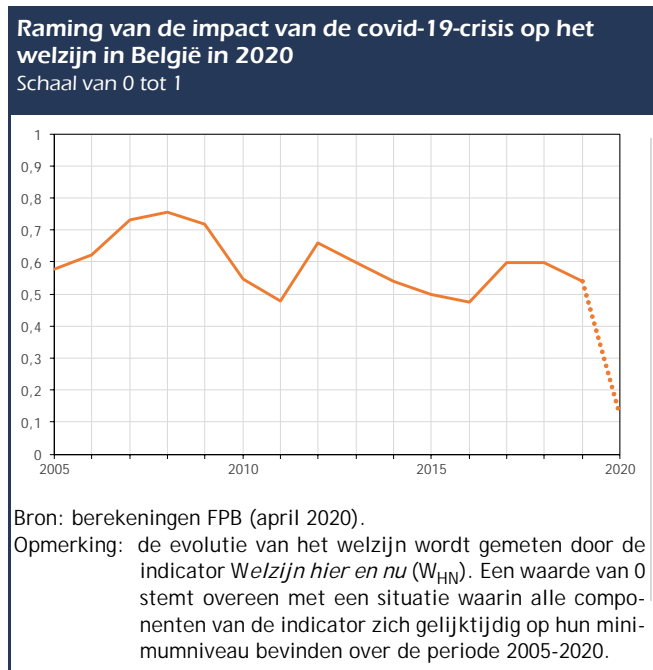
Uit de cijfers van de *Economic Risk Management Group* (ERMG) en de enquêtes blijkt dat werk en inkomens zwaar getroffen zijn door de crisis. Zo zouden ongeveer 40 % van de loontrekkenden uit de privésector (ERMG) en 55 % van de zelfstandigen (VSVZ)¹ een aanvraag indienen voor tijdelijke werkloosheid of een overbruggingsrecht. In het economisch scenario dat de Nationale Bank (NBB) en het FPB begin april hebben voorgesteld, zou de koopkracht van de huishoudens met ongeveer 1,5 % dalen in 2020. Tot slot wordt 1 op de 8 huishoudens als financieel zeer kwetsbaar voor de crisis beschouwd, met een gecombineerd inkomensverlies en een laag spaarniveau (NBB).

Sterke daling van het welzijn in 2020

Het is duidelijk dat de covid-19-crisis een negatieve impact heeft op het gemiddelde welzijn van de Belgen.

Om dat welzijn te meten, heeft het FPB een indicator van het *welzijn hier en nu* (W_{HN}) ontwikkeld. De opbouw ervan steunt op een statistische analyse specifiek voor België. Die indicator meet de evolutie van het huidige welzijn en synthetiseert de belangrijkste determinanten ervan: gezondheid, levensstandaard, samenleving, werk en opleiding.

De vandaag beschikbare gegevens tonen aan dat de meeste determinanten van het welzijn te lijden hebben onder de crisis. Op basis van deze informatie gaat het FPB ervan uit dat de daling van het welzijn in België veel groter zal zijn dan tijdens de financieel-economische crisis van 2008.

1. Vereniging der Sociale Verzekeringsfondsen voor Zelfstandigen

In deze raming maakt het FPB de volgende hypothesen, ten opzichte van 2019, en op basis van de vandaag beschikbare informatie en gegevens:

- het aandeel van de bevolking dat verklaart zich in een slechte gezondheidstoestand te bevinden, stijgt van 8,6 % in 2019 tot 10,8 % in 2020;
- het aandeel van de bevolking dat zich in een situatie van ernstige materiële ontbering bevindt, stijgt van 4,6 % tot 6,6 %;
- het aandeel van de bevolking zonder sociaal netwerk stijgt van 11,6 % tot 17,4 %;
- het aantal werklozen stijgt met 64 500 personen.

De andere componenten van de W_{HN} -indicator blijven onveranderd ten opzichte van hun niveau van 2019. Deze hypothesen zullen worden herzien op basis van toekomstige beschikbare gegevens.

Welke weg uit de crisis?

In 2019 heeft de W_{HN} -indicator nog altijd niet het niveau bereikt van voor de financieel-economische crisis van 2008. Hoe kan het welzijn sneller verbeteren na de covid-19-crisis?

De werkzaamheden van het FPB en de enquêtes maken het mogelijk enkele kwetsbare groepen te identificeren, d.w.z. de groepen waarvan het welzijn het meest door de crisis wordt getroffen.

Het gaat om vrouwen (waarbij aandacht wordt gevraagd voor genderdiscriminatie), de 16-49-jarigen, personen zonder een diploma hoger onderwijs, personen die alleen wonen (met of zonder kind(eren)), personen die arbeidsongeschikt of werkloos zijn (in het bijzonder jongeren) en personen met een laag inkomen. Om het welzijn in België te verbeteren, moet het exitbeleid zich in de eerste plaats richten op deze kwetsbare groepen.

Belangrijkste enquêtes die werden uitgevoerd sinds het begin van de covid-19-crisis

Om de impact van de covid-19-crisis op het welzijn te evalueren, heeft het FPB de eerste resultaten onderzocht van de enquêtes van de Nationale Bank van België (NBB - maandelijkse huishoudensenquête), Sciensano (covid-19-gezondhedenquête), de UAntwerpen (Coronastudie in samenwerking met de KULeuven, de UHasselt en de ULB) en de UCLouvain (de enquête "Covid en ik"). De meeste van die enquêtes werden uitgevoerd in april en hebben betrekking op de bevolking van 16-18 jaar of ouder. Hun steekproef is niet altijd representatief voor de Belgische bevolking.